

KAMRAN İMANOV

**ƏQLİ MÜLKİYYƏT DÜNƏN,
BU GÜN VƏ SABAH**

Bakı – 2019

Kamran İmanov,

Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri.

Əqli mülkiyyət dünən, bu gün və sabah. Bakı, 2019

Bu kitabça Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Kamran İmanovun 24 aprel 2015-ci il tarixində Müəllif Hüquqları Agentliyinin Azərbaycan Respublikası Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birgə keçirdiyi 26 aprel – Beynəlxalq əqli mülkiyyət gününə həsr olunmuş “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış: kreativlik, əqli mülkiyyət və innovasiyalı inkişaf” mövzusunda konfransda etdiyi çıxış sözü və “Əqli mülkiyyət dünən, bu gün və sabah” adlı prezen-tasiya əsasında hazırlanmışdır.

© **Azərbaycan Respublikasının Müəllif Hüquqları Agentliyi, 2015, 2016, 2017, 2018**

© **Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyi, 2019**

Mündəricat

Çıxış sözü	5
I. Əqli mülkiyyət (ƏM), əqli fəaliyyət (ƏF), əqli fəaliyyət nəticələri və biliklər dövranı	11
II. Əqli mülkiyyət obyektlərinin təsnifatı	12
III. Əqli mülkiyyətin milli qanunvericilik bazası və sərəncamçılığı	13
IV. Elmin əqli fəaliyyət nəticələri (EƏFN)	14
V. Müəlliflik hüququ: “yaradıcılıq” meyarının məntiqi təhlili	15
VI. ƏM, innovasiya və elmi-texniki ƏFN	16
VII. Müəllif hüquqları və onların pozulması	17
II hissə. Müəllif Hüquqları Agentliyi faktlarda və rəqəmlərdə	18
III hissə. Əqli mülkiyyət müasir müqayisəli təhlildə	26
IV hissə. Əqli mülkiyyətin getdikcə artan rolu	35
V hissə. Əqli mülkiyyətin keçmişi, bu günü və sabahın	46

Çıxış sözü

Hörmətli dostlar, xanımlar və cənablar!

Azərbaycanın elm və təhsil rəhbər nümayəndələri, hökumət və media təmsilçiləri, bugünkü konfransın hər bir iştirakçısı!

Sizi salamlayır və fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram!

Beynəlxalq cəmiyyət 26 aprel - Beynəlxalq Əqli Mülkiyyət Gününü 2001-ci ildən başlayaraq qeyd edir və Müəllif Hüquqları Agentliyi bir ənənə olaraq 15-ci ildir ki, bu əlamətdar tarixlə bağlı müxtəlif növ tədbirlər keçirir. Hər il Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatı (ÜƏMT) 26 aprel Gününü əqli mülkiyyətin (ƏM) konkret istiqamətinə dair yönəldir. Bu ili isə ÜƏMT, elan etdiyi devizə əsasən, «Qalx, ayağa dur. Musiqi üçün» bizim zövq aldığımız musiqiyə həsr etmişdir. Lakin, nəzərə alaraq ki, Elmlər Akademiyasının rəhbərliyi ilk dəfə birgə olaraq, 26 aprel Gününü qeyd etmək təşəbbüsünü irəli sürmüş və bugünkü auditoriyanın böyük əksəriyyəti tanınmış alimlərimizdir, böyük məmnuniyyətlə mövzunu redaktə edərək, «Kreativlik, əqli mülkiyyət və innovasiyalı inkişaf» adlı konfrans keçirməyi qərara aldıq və «Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış» Konsepsiyasından irəli gələn, əqli mülkiyyətin artan rolunu müzakirəyə çıxardıq.

Cənab Prezident İlham Əliyevin «Alimlərin I Qurultayı»na ünvanladığı müraciətindəki «...İqtisadiyyatımızın davamlı inkişafı, biliklərə əsaslanan cəmiyyətin formalaşdırılması və insan kapitalına investisiyaların qoyuluşu yaxın perspektiv üçün başlıca strateji məqsədlərimizdəndir» sətirlərini yaddaşımızda həkk edərək, insan kapitalına əsaslanan əqli fəaliyyət nəticələrinin, onların ƏM-ə çevrilməsinə dair elm və təhsil sahəsindəki nailiyyətlər və problemlərdən söz açacağıq.

20-25 il öncə kölgədə olan ƏM fenomeni hazırda nəzərə çarpan dərəcədə inkişaf etmiş və bu gün dünyada onun fəaliyyət konteksti yarandığı vaxtdan prinsipial olaraq fərqlənir. Yeni kontekst həm iqtisadiyyatda, həm də cəmiyyətdə ƏM-in yerini dəyişdirərək, onu biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın dominantına, rəqəmsal cəmiyyətin vacib alətinə və mədəni irsin təhlükəsizliyinin təminatçısına çevirib. Odur ki, ƏM-in fəaliyyətinin dəyişmiş konteksti eyni dərəcədə ƏM-ə və onun roluna olan münasibətdə bizim düşüncə tərzimizin dəyişməsinə tələb edir.

Dövlət başçımızın sözləri ilə desək, «müasir dünya sivilizasiyasının tərəqqisində insan kapitalı və intellekt yeni keyfiyyət amili kimi həlledici əhəmiyyət daşıyır. Hər bir dövləti rifah və yüksəlişə aparan yol elm və innovasiyalara əsaslanan inkişafdən keçir». Odur ki, «Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış» Konsepsiyasında ƏM prioritet istiqamətlərdən biri kimi qəbul olunur və Konsepsiyanın 6 maddəsində, o cümlədən iqtisadi, informasiya, təhsil, insan kapitalı və mədəni irs bölmələrində əqli mülkiyyətin inkişafdakı əhəmiyyəti qabarıq göstərilərək xüsusi tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutulur.

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Qarşımızda duran vəzifələrin icrası ilə bağlı məlumat verirəm ki, hazırda Müəllif Hüquqları Agentliyi tam kompüterləşmiş, müasir texnologiyalara əsaslanan avadanlıq və mətbəə ilə təchiz edilmiş Smart-tipli Training Xidməti, distant təhsil alma və əlaqələndirmə Big Blue Buton və True Conf Online sistemləri olan, nəzarət markalarının hazırlanması və izlənməsini həyata keçirən Hüquqların Təminatı Mərkəzi, Rəqəmli hüquqların idarəçilik sistemi olan E-hökumət portalına qoşulan, «960» qaynar xətti və «ictimai hüquqi məsləhətxana»ya malik olan dövlət orqanıdır. Qeyd etmək istərdim ki, müəlliflik hüququna əsaslanan sənayenin (kreativ sənaye) son 7 ildə ÜDM-

dəki payı 4,8% qalxaraq (3,2% - 2007-ci ildə), inkişaf etmiş ölkələrin orta səviyyəsinə çatıb, piratçılığın səviyyəsi isə müxtəlif seqmentlərdə son 10 ildə 11-31% azalıb.

Hörmətli iştirakçılar!

Əqli mülkiyyətin siyasi əhəmiyyətini nəzərdən keçirərək, qeyd etməliyəm ki, ÜƏMT-nin sifarişi ilə Kornelli Universitetinin tədqiqatlarına görə ƏM, birbaşa xarici investisiyalar (BXİ) və idxal arasındakı qarşılıqlı əlaqə əhəmiyyətli və pozitivdir. Bunun nəticəsi kimi bir ümumi rəy formalaşılıb ki, ƏM-in qorunması və beynəlxalq ticarət arasında müsbət, qarşılıqlı təsir edən və faydalı əlaqə mövcuddur, yəni ƏM beynəlxalq sövdələşmələrin əhəmiyyətini və etibarlığını yüksəldir və əksinə.

Misal üçün uzağa getməyək. BMT-nin 2011-ci ilin «Kreativ iqtisadiyyat» Hesabatında göstərildiyi kimi, qlobal iqtisadi böhran şəraitində kreativ sənayenin, yəni yalnız müəlliflik hüququna əsaslanan sənayenin gücünün vasitəsilə beynəlxalq ticarətin 12% azalmasına baxmayaraq, kreativ sənaye məhsullarının satışı hər il 14% artmışdır. Öz növbəsində 2012-ci ildə ÜƏMT-nin «Müəlliflik hüququ + kreativlik = iş yerləri və iqtisadi inkişaf» xüsusi araşdırması bunu təsdiqləyərək, ƏM sahəsinin innovasiyalara xüsusi təkan verən, böhran dövründə davamlı inkişaf nümayiş edən sahə kimi bəyan edilməsidir.

Hörmətli həmkarlar!

ƏM-in dəyişən rolundan danışarkən 2 köklü amili xatırlatmalıyam.

Birincisi, gələcək 10-15 ildə İnternetin əhatə dairəsi genişlənəcək, «on-line» xidmətlərin sayı artacaq və ƏM, xüsusən müəlliflik hüququ ilə qorunan obyektlərin İnternetə miqrasiyası, virtual şəbəkədə istifadəsi çoxalacaq. Bulud servisi, bulud hesablamaları İnternetin növbəti fazasına «İnternet for Things» («Əşyalar İnterneti») keçidi təmin edəcək. «Ağıllı» şəbəkə qurğularından ibarət ola-

raq, insan müdaxiləsini nəzərə almadan real əşya dünyası obyektlərlə virtual İnterneti birləşdirəcək. Proqnozlara əsasən, 2020-ci il üçün belə şəbəkədə 50 mlrd. maşın və qurğu cəmləşəcək. Hazırda isə hər 5 ƏM obyektindən İnternetdəki 4 müəllif hüququ obyektləridir və bunların sayı istifadə olunanların 50% artıqdır. Bununla belə, 14 mln. insan «Vimeo» sistemini istifadə edir və bunun 2012-ci ildə video-həcmi 200 petabaytdır. 151 mln.-a yaxın insan «Google» videosuna baxır, «Facebook»-a yüklənən video-kontentin həcmi isə 7 petabaytı ötəcək, istifadəçilərinin sayı isə 5 mlrd.-ı keçəcək.

İkincisi isə, əqli mülkiyyət hüquqlarının (ƏMH) pozulmasının masştabının ürək açmayan mənzərəsidir. “P2P” torrent sistemlərin artması yeni addımların və çox güman, müəllif-hüquq sahəsində yeni paradigmanın yaranmasını tələb edəcək.

Sadalanın amillər bur neçə yeni tendensiyalar mənzərəsində baş tutur. Birincisi, maddilikdən qeyri-maddiliyə iqtisadi keçiddir.

Mikroiqtisadi səviyyədə fiziki kapitalın, yeni maddi aktivlərin qeyri-maddi aktivlərə keçidi haqqında dəfələrlə çıxış edərək göstərmişəm ki, əgər 1980-ci ildə maddi aktivlər 95%, qeyri-maddi – 5% idisə, 2010-cu ildə bu nisbət 80:20 qeyri-maddi aktivlərin xeyrinədir.

Makroiqtisadi səviyyədə ƏM tutumlu sahələr inkişaf etmiş ölkələrdə ÜDM-in 30% və ondan artıq payına malikdirlər. Üstəlik, 1995-ci ildən 2011-ci ilədək dünyada qeydiyyatla bağlı ƏM sifarişlərinin sayı 2 dəfədən çox artmış və ƏMH artan bu tələb ƏMH-da təsbit olunmuş dəyərin dərkinə əks edir.

Buradan aydın olur ki, bir çox inkişaf etmiş ölkələr fiziki kapitalla yox, biliklərə əsaslanan kapitalla investisiyalarını yönəldir. Üstəlik, dönmədən artan və irəliləyən inkişaf templəri ilə. Bu isə öz növbəsində rəqabət mübarizə-

sinin fokusunu dəyişdirir və rəqabət artan dərəcədə biliklərə əsaslanan kapitaldan irəli gəlir və özünü innovasiyalarda əks etdirir.

Digər tendensiya ƏM-in Qərbdən Şərqə geosiyasi keçididir. Belə ki, bilikləri yaradan elmi tədqiqatlara dünya investisiyalarındakı payı Asiya ölkələrində 1999-cu ildə 24% idisə, 2009-cu ildə 32%-ə qədər dəyişmişdir və hazırda daha da artır. Üstəlik ABŞ-dan sonra Çin və Yaponiya 2-ci və 3-cü yerləri tutaraq, sürətlə irəliləyirlər.

Üçüncü, hökumət, rəsmi strukturlardan qeyri-hökumət strukturlarına ƏM-in siyasi keçididir, qeyri-hökumət təsisatlarının səlahiyyət imkanlarının artmasıdır. Belə ki, İnternet dövlətlərin informasiya olan monopoliyasını (təbəlliyini) dağıdaraq müxtəlif sosial şəbəkələr vasitəsilə qeyri-dövlət subyektlərinin informasiya, biliklərin əldə etməsinə və müxtəlif məqsədlər üçün istifadə etməsinə şərait yaradıb. Məsələn, on-layn piratçılığa qarşı SOPA və rəqəmli ƏM-in qorunması PIPA qanun layihələri ABŞ-da hər iki partiya tərəfindən dəstəkləndiyi halda, Konqres tərəfindən qəbul edilmədi. Bunun səbəbi kütləvi etiraz aksiyaları idi: 115 min veb-saytlar, o cümlədən «Vikipediya» öz kontentinin əldə edilməsi yollarını bağladılar, «Google» öz loqotipini qaraltdı və s. Nəticədə 162 mln. insan bu çətinliklərlə rastlaşdı. Avropa Komissiyası isə oxşar səbəblərə görə ACTA müqaviləsini rədd etdi.

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Beynəlxalq sənədlərdə «biliklərə əsaslanan» cəmiyyəti və ƏM-in təsirini ölçərək hansı meyarlar əsas götürülür?

İlk növbədə innovasiya sistemlərinin keyfiyyətli fəaliyyəti, biliklərin yaranması, əldə edilməsi və tələbata uyğun elmi və yaradıcılıq strukturlarının əqli fəaliyyət nəticələri. Bu isə ƏM-in yaradılması şəraitidir.

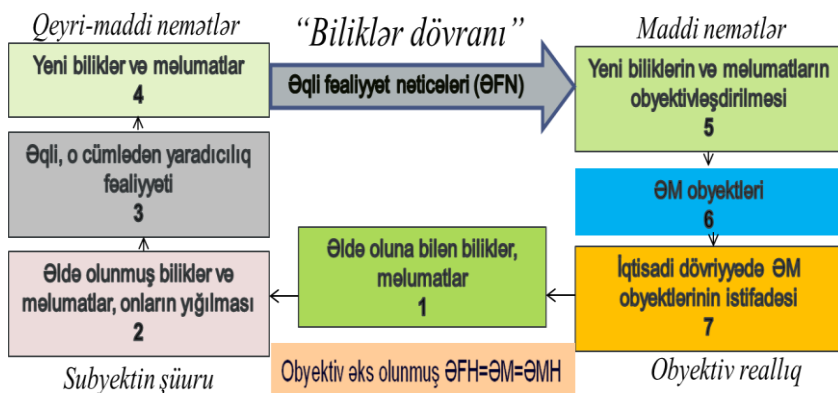
Digər tərəfdən təhsil və təlim səviyyəsi və şəraiti, peşəkar hazırlığı olan və təhsilli əhəlinin mövcudluğu nəzərə alınır. Bu isə ƏM-in keyfiyyətli istifadəsi deməkdir. Bundan savayı bilik və informasiyaların yayılmasını, kommunikasiyasını və emalını təmin edən dinamik İKT strukturunun olması vacib şərtidir. Bu isə ƏM-in yayılması şəraitidir.

Bu 3 sadalanan şərtlərin olduğu halda ƏM şaxələnir və onun institusional rejimi, ƏM-in qorunması və təminatı, hüquqi normativ bazanın və ƏM-in idarəedici strukturlarının fəaliyyəti ön plana çəvrilir. Söylədiklərimizi imkan çərçivəsində bu gün müzakirə etmək niyyətindəyik.

Hamıya uğurlar arzulayıram və diqqətinizə görə təşəkkürümü bildirirəm.

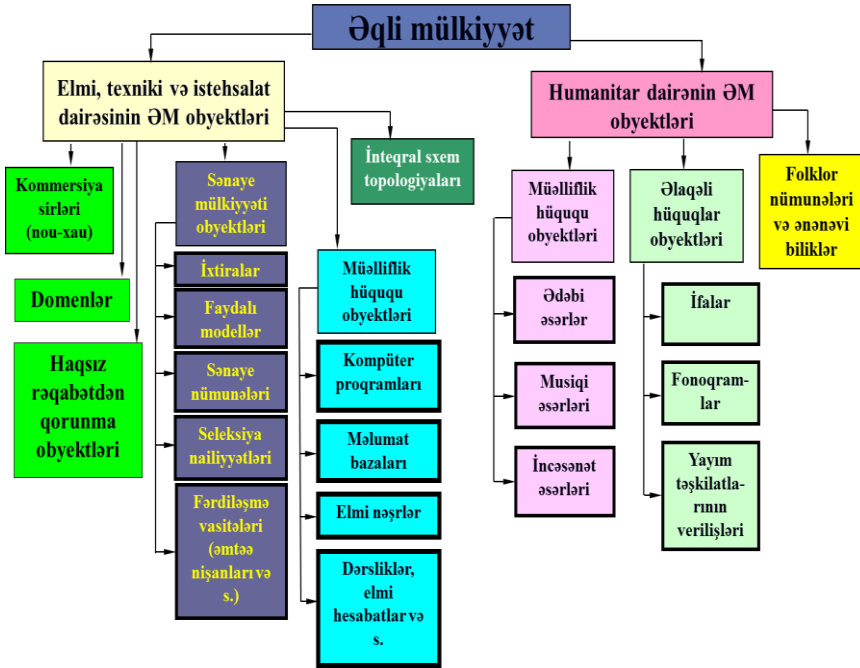
I. Əqli mülkiyyət (ƏM), əqli fəaliyyət (ƏF), əqli fəaliyyət nəticələri və biliklər dövranı

1. ƏM bilikdən əmələ gəlir və bilik mənbəyinə çevrilir.
2. Biliklər dövranı: $\text{ƏF} \rightarrow \text{ƏFN} \rightarrow \text{ƏM}$.
3. Obyektiv əks olunmuş $\text{ƏFN} = \text{ƏM}$ və ya ƏMH .
4. Biliklərin qeyri-maddi və maddi nemətlər olması.

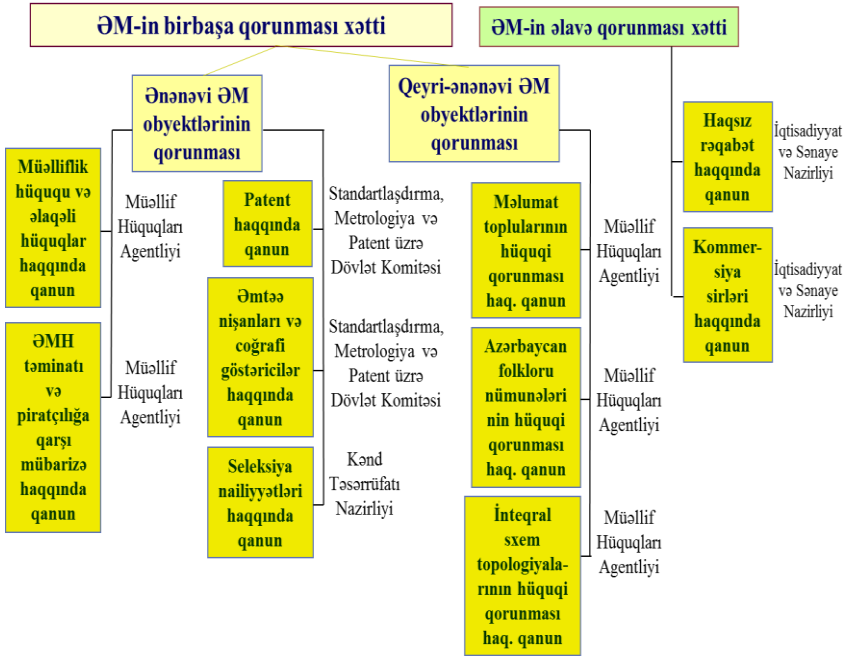
5. Virtual məkanda biliyin kontentə (rəqəmləşmiş, şəbəkəyə yerləşmiş və yayılmaya hazır olan, forması məhdudlaşmamış informasiya əhəmiyyətli məzmun) çevrilməsi.
6. Virtual məkanda «nüsxə», «kopiya» anlayışlarının mahiyyətinin dəyişməsi, «əlçatımlıq» anlayışının əhəmiyyətinin artması.

II. Əqli mülkiyyət obyektlərinin təsnifatı

1. ƏM-in 3 növü:
 - a) Müəlliflik və oxşar hüquqlar,
 - b) patent hüququ (əmtəə nişanları daxil olmaqla),
 - c) qeyri-ənənəvi qolu (folklor və s.).
2. ƏMH = istifadəyə müstəsna hüquqlar (hüquq sahibinin hökmdarlığı). Müəyyən mənada maddi dünyadakı «mülkiyyət» anlayışı.
3. ƏMH = əmlak (kommersiya) hüquqları + qeyri-əmlak (şəxsi) hüquqlar.
4. Qeyri-əmlak (şəxsi) hüquqlar – yaradıcılıq meyarı:
 - a) bütün növ əsərlər;
 - b) ifalar;
 - c) ixtiralar, faydalı modellər, sənaye nümunələri;
 - d) inteqral sxem topologiyaları.

III. Əqli mülkiyyətin milli qanunvericilik bazası və sərəncamçılığı

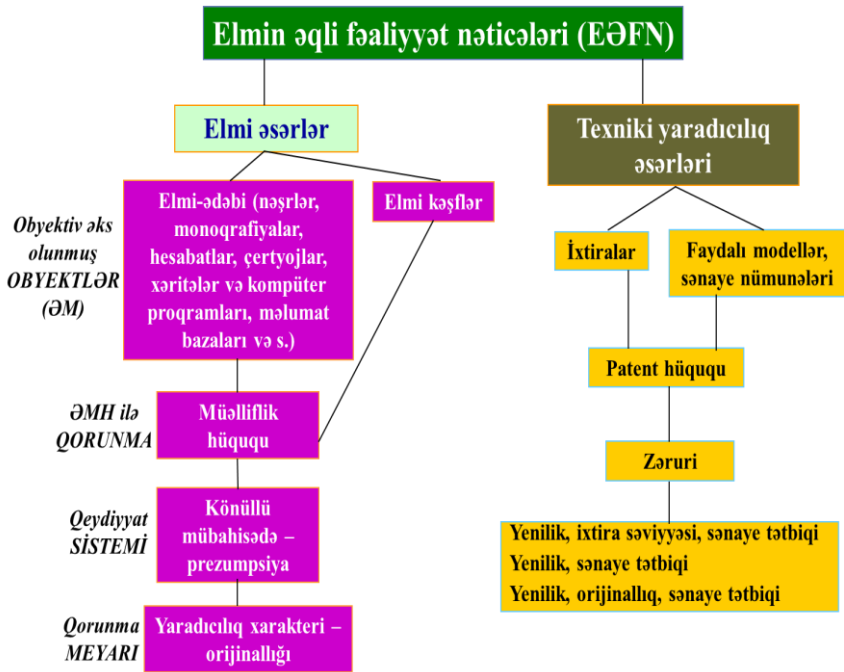

ƏMH qoruyan 2 müdafiə xəttləri:

I xətt – 8 qanun və müvafiq Məcəllələrin müddəaları.

II xətt – haqsız rəqabət və kommersiya sirri haqqında qanunlar.

IV. Elmin əqli fəaliyyət nəticələri (EƏFN)

V. Müəlliflik hüququ: “yaradıcılıq” meyarının məntiqi təhlili

2. **“Yeni”** ↔ **“Orijinal”** *Patent hüququnda “orijinal” “yeni” olanı təkrarlıya bilər.*
- “Yeni”** ↔ **“Orijinal”** *Müəlliflik hüququnda “orijinal” “yeni” olanı təkrarlıya bilməz.*

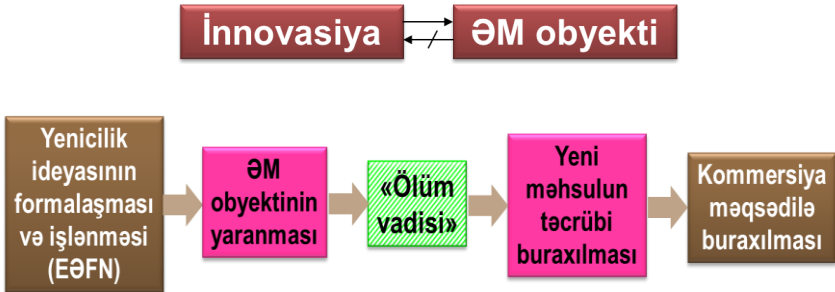
3. Müəlliflik hüququnda “yeni” və “orijinal” sinonimlərdir, əks halda “plagiat” yaranır.

Müəlliflik hüququnda “orijinal” = “təkrarediləbilməz” = “unikal”.

NƏTİCƏ: Müəlliflik hüququnun “yaradıcılıq” meyarı “orijinal” olmaqdır.

VI. ƏM, innovasiya və elmi-texniki ƏFN

1. İnnovasiya yalnız elm (yeni biliklərin, ƏFN-nin) və istehsalın inteqrasiyası deyil, üstəlik yeni məhsulun (xidmətin) bazara çıxarıb istehlakçıya çatdırılmasıdır.
2. İnnovasiya = Elm-texnika ƏFH + ƏM + yeni məhsul + marketing (ƏM burada xidmətçi rolunu, innovasiya prosesində «ölüm vadisi» - ƏM obyektinin yaranmasından yeni məhsulun buraxılması qədərki dövrə xidmət edir).
3. ƏM və innovasiya sinonimlər deyil: innovasiya yeni ideyanın kommersiyalaşması ilə bağlı olduğu halda, ƏM obyektini birbaşa bağlı deyil.

VII. Müəllif hüquqları və onların pozulması

1. Şəxsi (qeyri-əmlak) hüquqlar (müəlliflik, ad, şöhrətinə hörmət edilməsi, açıqlamaq hüquqları).
2. Əmlak hüquqları (surət çıxarmaq, yaymaq, kirayə, idxal, kütləvi nümayiş, kütləvi bildiriş (efirlə, kabelə), interaktiv kütləvi bildiriş, tərcümə, yenidən işləmə).
3. Müəlliflik hüququnun pozulması - əsərdən qeyri-qanuni (icazəsiz) istifadə deməkdir.
 - Əmlak hüquqlarının pozulması – piratçılıq.
 - Şəxsi hüquqların pozulması – **plagiatçılıq** (adətən əmlak hüquqları da pozulur).
 - **Plagiatçılıq** – əsərin başqa şəxsin adı altında tam və ya qismən açıqlanması.

Plagiat yaradıcılıq oğruluğudur və bunu törədən şəxs qanunvericiliyə uyğun olaraq mülki, inzibati və cinayət məsuliyyəti daşıyır.

**II hissə.
Müəllif Hüquqları Agentliyi
faktlarda və rəqəmlərdə**

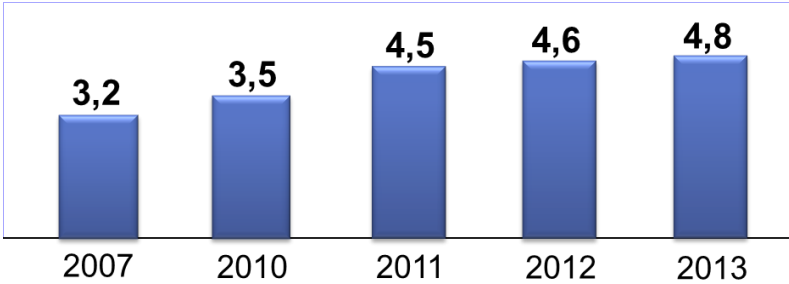

1. Müəllif Hüquqları Agentliyi tam kompüterləşmiş, müasir texnologiyalara əsaslanan avadanlıqla və mətbəə ilə təchiz edilmiş «960» qaynar xəttinə, ictimai hüquq məsləhətxanasına, Smart-tipli trening Xidmətinə, distant təhsil alma və əlaqələndirməyə, Hüquqların Təminatı Mərkəzinə, Rəqəmli Hüquqların İdarəçilik Sistemində malik olan, E-hökumət portalına qoşulan, müəllif hüququ, digər oxşar hüquqlar və qeyri-maddi mədəni irsin qorunması sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən orqandır.
2. «Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış» İnkişaf Konsepsiyasında ƏM prioritet istiqamət kimi qəbul edilib, ƏM-in əhəmiyyətinin yüksələcəyi qeyd olunub və 4-cü («Yüksək rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyata doğru»), 6-cı bölmədə («İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı və informasiya cəmiyyətinə keçidin təmin edilməsi»), 7-ci bölmədə («İnsan kapitalının inkişafı...»), 8-ci bölmədə («Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi...») və 10-cu bölmədə («Mədəni irsin qorunması və səmərəli idarə edilməsi») xüsusi qeyd edilib.

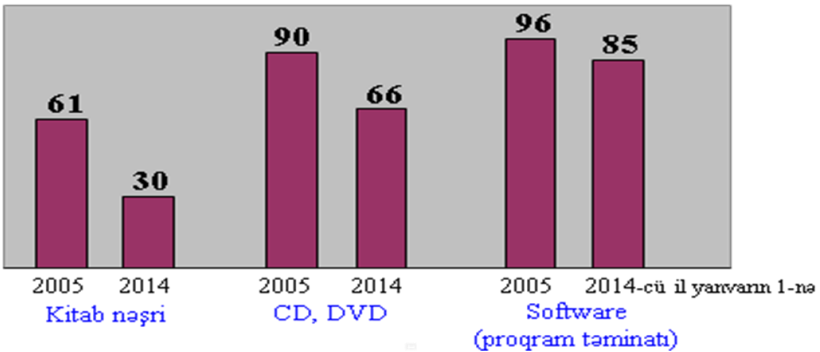
3.1. Əqli mülkiyyətin iqtisadi inkişafın vacib alətinə çevrilməsi.

ÜDM-də MÜƏLLİFLİK HÜQUQUNA ƏSASLANAN SƏNAYENİN (kreativ sənayenin) XÜSUSİ ÇƏKİSİ

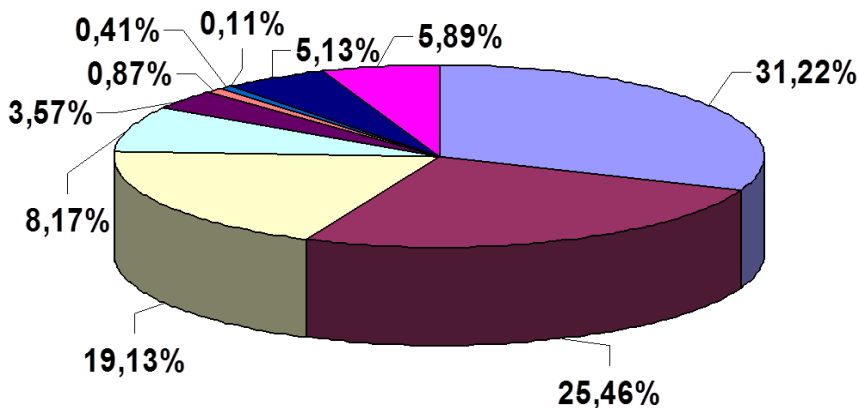
Qeyd: 2014-cü il 1 yanvara olan vəziyyətə görə

3.2. Hüquqların təminatı və ƏM mədəniyyətini formalaşdırmaq.

3.3. Əsərlərin və digər ƏM obyektlərinin qeydiyyatı.

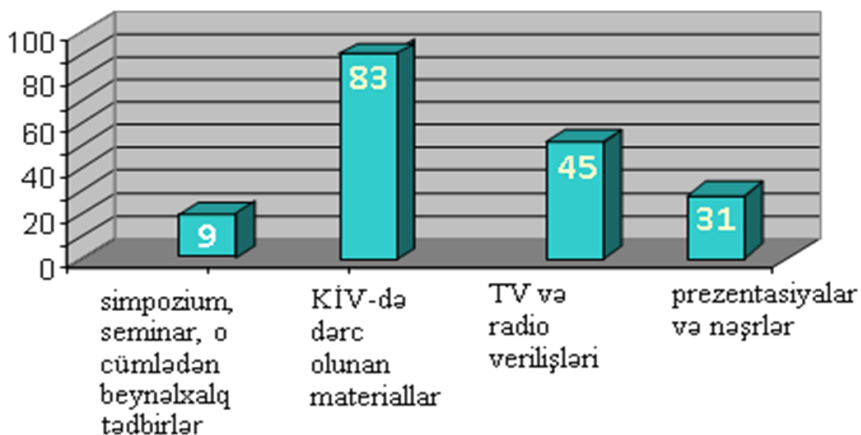
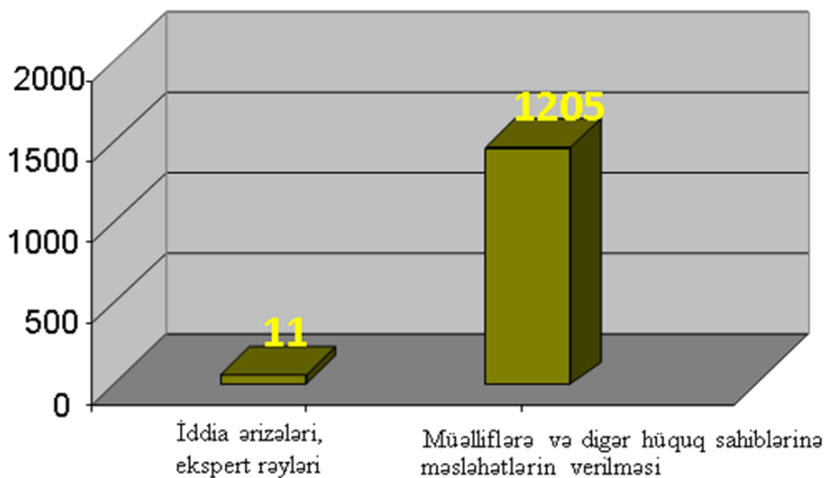
**1996-2014-cü illərdə qeydiyyatdan keçirilmiş əsərlərin ümumi sayı (faizlə)
(on-line qeydiyyat daxil olmaqla)**

Musiqili	3010
Ədəbi, o cümlədən kompüter proqramı	2455
Elmi və tədris	1845
Dizayn və dekorativ	788
Toplular	345
Multimediya əsərləri	84
Fonoqramlar və yayım təşkilatlarının verilişləri	40
Məlumat bazaları	11
Audiovizual	495
Qalanları	568

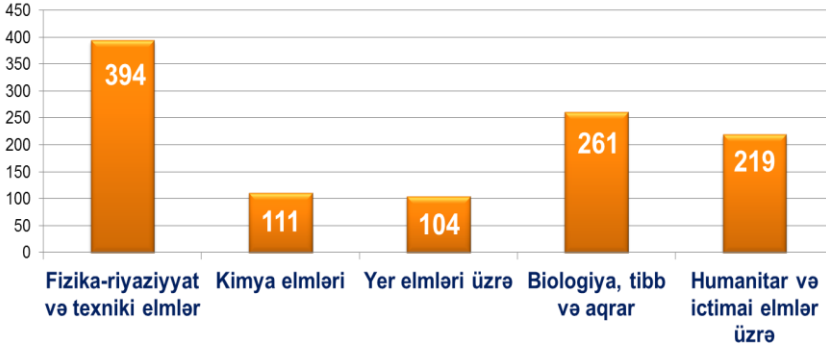
$\Sigma = 9641$, o cümlədən 2014-cü il – 508

3.4. Əqli mülkiyyət xidmətləri.

4. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu ilə əməkdaşlıq.

2010-2015-ci illərdə qeydiyyatdan keçirilmiş, Dövlət Reyestrinə salınaraq, Şəhadətnamə verilmiş layihələrin sayı – 1089 (ildə orta sayla 180 layihə)

5. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ilə əməkdaşlıq.

Müəllif Hüquqları Agentliyinin tövsiyəsi ilə yeni yazılan dərsliklərə və 300-dən artıq nəşriyyatlardan hüquqları Nazirlik əldə edib və 37 elektron dərslik İnternetdə CCBY lisenziyası əsasında açıq təhsil resursu kimi istifadə olunur (İnternetdə 2, 3, 6, 7-ci siniflər üçün dərslik yerləşdirilib).

Creative Commons (CC) və Açıq Təhsil Resursları

- ✓ CC atribusiyaları (icazələri): obyektin yaradıcısının müəlliflik hüququ saxlanmaqla, əmlak hüquqlarından imtina etməsi (BY); CCBY
- ✓ BY-NC: qeyri-kommersiyalı atribusiya; CC-BY-NC
- ✓ BY-SA: lisenziya şərtlərinin saxlanması ilə; CCBY-SA

- ✓ BY-ND: yenidən işlənməyə qadağa qoymaqla; CCBY-ND
- ✓ BY-NC-SA: qeyri-kommersiyalı, lisenziya şərtləri saxlanmaqla; CCBY-NC-SA
- ✓ BY-NC-ND: qeyri-kommersiyalı, yenidən işlənməyə qadağa qoymaqla. CCBY-NC-ND

CC-nin yayılması

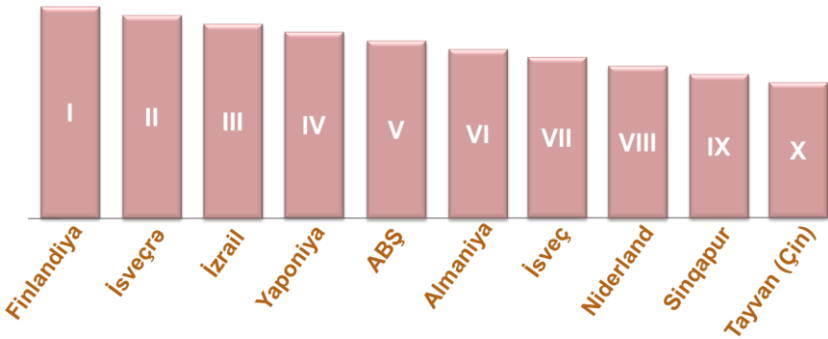
- ❖ 54 ölkədə ümumi və 100-dən artıq ölkədə yerli hüquqi şəraitə uyğun CC işləməsi;
- ❖ Çində “Yüksək növ dövlət kursları” və mükafatlarla CCBY-NC-ND həvəsləndirilməsi.

**III hissə.
Əqli mülkiyyət müasir
müqayisəli təhlildə**

**The Global Competitiveness Index
(2014-2015) Rankings
(Qlobal rəqabətlik indeksi 2014-2015)**

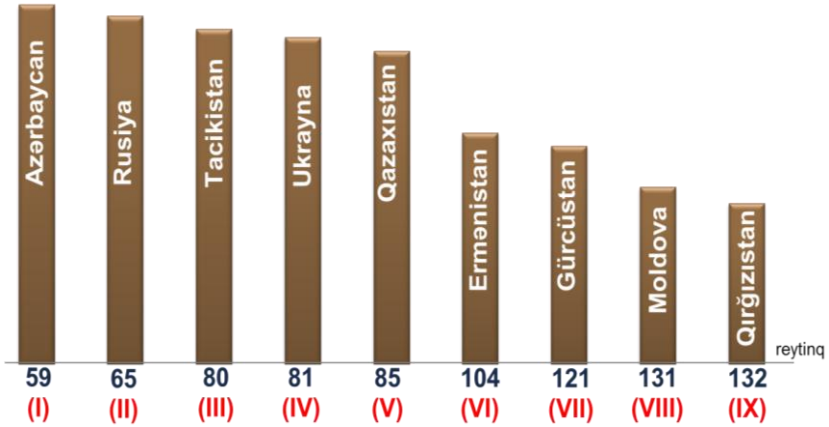
**Dünya İqtisadi Forumunun (Davos) 2014-2015-ci illər üçün «Qlobal Rəqabətlik Hesabatından»
(Azərbaycanın rəqabətqabiliyyəti 144 ölkə sırasında 38-ci yer)**

**I. İnnovasiya (sütun-göstəricinə görə)
dünyada 10 ilk dövlətlər**

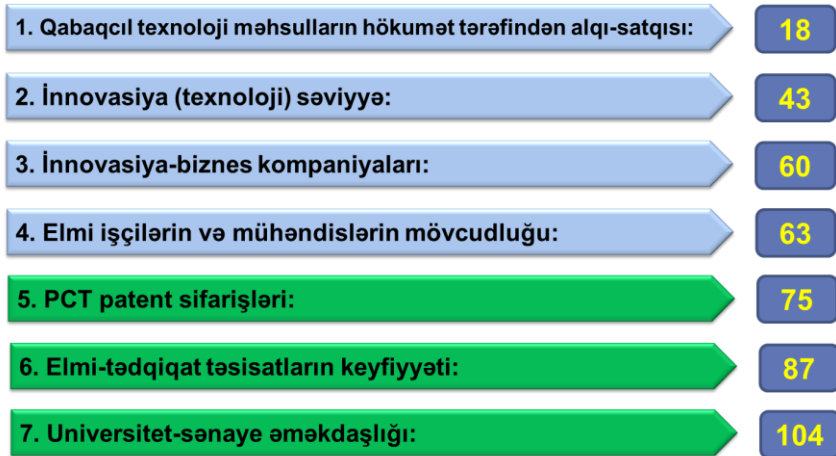

Qeyd. Araşdırma 113 göstərici-parametr, 12 sütun-göstəriciləri üzrə aparılır.

II. İnnovasiya (sütun-göstəricinə görə) MDB məkanında dövlətlərin yeri (9 dövlət üçün aparılan hesabat)

III. İnnovasiya (sütun-göstəricisini) təşkil edən parametrlər üzrə Azərbaycanın reytingi

**Dünya İqtisadi Forumunun 2013-2014-cü illər üçün
«Qlobal Rəqabətlik Hesabatı»nda**
(Azərbaycanın rəqabətqabiliyyətliliyi 148 ölkə
sirasında dünyada və MDB məkanında 39-cu yer)

Əqli mülkiyyət hüquqlarının qorunması

THE GLOBAL INNOVATION INDEX 2014

DÜNYA İNNOVASIYA İNDEKSİ 2014

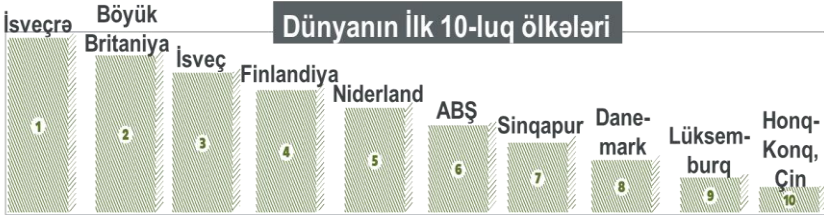
INSEAD
The Business School
for the World®

JOHNSON
Cornell University

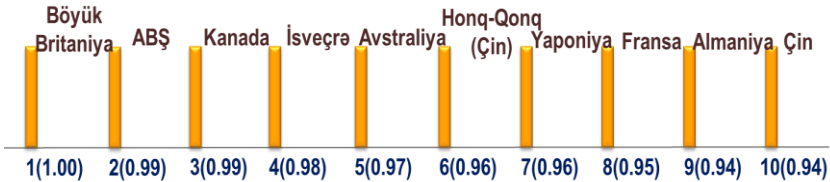
WIPO
WORLD
INTELLECTUAL PROPERTY
ORGANIZATION

Mənbə: www.globalinnovationindex.org

I. Təhsil keyfiyyəti

Hər ölkənin 3 aparıcı universitetləri nəzərə alınmaqla keyfiyyət liderləri (QS sistemi)

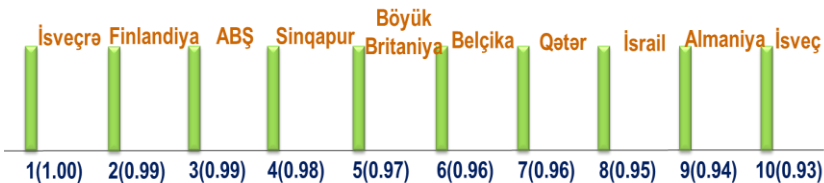

Qeyd. [QS sistemi] – QS World University Rankings (Quacquarelli Symonds metodikası: elmi tədqiqatlar + karyera + təhsil + internasionallaşma)

MDB məkanında (3 aparıcı təhsil ocaqları üzrə)

1. Rusiya (25-ci yer; 0,83)
2. Qazaxıstan (38-ci yer; 0,74)
3. Ukrayna (48-ci yer; 0,67)
4. **Azərbaycan (53-cü yer; 0,63)**
5. Belarusiya (58-ci yer; 0,60)
6. Ermənistan (70-ci yer; 0,00)
7. Gürcüstan (70-ci yer; 0,00)
8. Moldova (70-ci yer; 0,00)
9. Tacikistan (70-ci yer; 0,00)

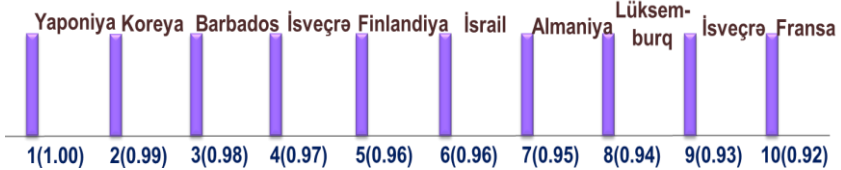
Dünyanın Universitet-sənaye tədqiqatlar üzrə əməkdaşlığının ilk 10-luğu

MDB məkanında

1. Rusiya (62-ci yer; 0,55)
2. Ukrayna (75-ci yer; 0,45)
3. Qazaxıstan (76-cı yer; 0,44)
4. **Azərbaycan (81-ci yer; 0,40)**
5. Ermənistan (102-ci yer; 0,24)
6. Moldova (123-cü yer; 0,08)
7. Gürcüstan (126-cı yer; 0,07)
8. Qırğızıstan (131-ci yer; 0,04)
9. Tacikistan
10. Özbəkistan

II. Ən azı 3 ofisdə qeydə alınan patentlərin sayına görə dünyanın ilk onluğu (alıcılıq qabiliyyəti pariteti üzrə adambaşına düşən ÜDM)

MDB məkanında

1. Moldova (48-ci yer; 0,59)
2. Ermənistan (53-cü yer; 0,54)
3. Gürcüstan (56-cı yer; 0,52)
4. Rusiya (57-ci yer; 0,51)
5. Özbəkistan (85-ci yer; 0,26)
6. **Azərbaycan (89-cu yer; 0,23)**
7. Ukrayna (93-cü yer; 0,19)
8. Belarusiya (95-ci yer; 0,18)
9. Qazaxıstan (98-ci yer; 0,15)
10. Qırğızıstan (106-cı yer; 0,00)

III. Dünya üzrə elmi istinadlar (sitatlanma) – (H-indeks) üzrə ilk onluq (1996-2013 | 2013)

Yer	Ölkə	Say	Bal	% rəq
1	Almaniya	740.00	100	0,99
2	Böyük Britaniya	851.00	100	0,99
3	ABŞ	1.380.00	100	0,99
4	Fransa	681.00	91,90	0,98
5	Kanada	658.00	88,74	0,97
6	Yaponiya	635.00	85,58	0,96
7	İtaliya	588.00	79,12	0,96
8	Niderland	576.00	77,47	0,95
9	İsveçrə	596.00	76,51	0,94
10	Avstraliya	514.00	68,96	0,94
...

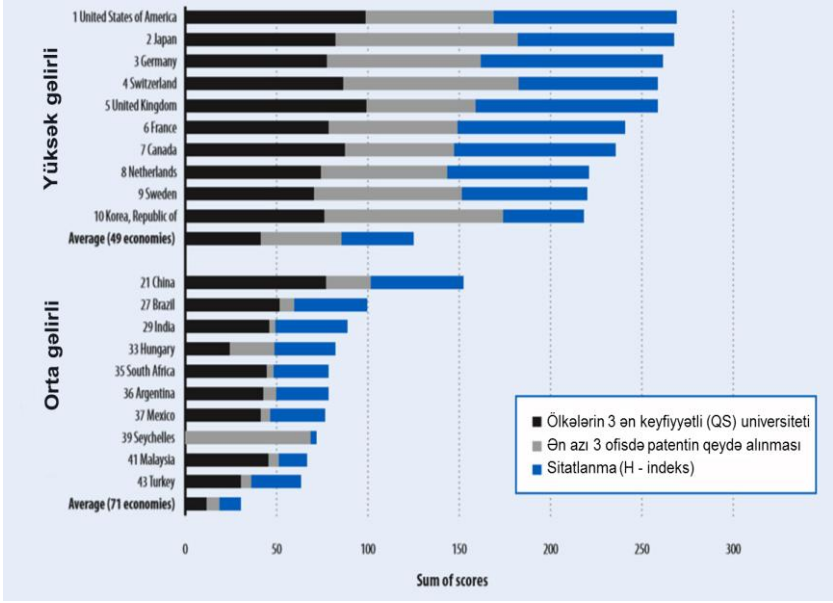
Qeyd. *H-indeks: Xirşi indeksi ($H = h$, əgər alimin N məqaləsindən h -nın hər birinə h dəfə istinad mövcuddur, qalan $(N - h)$ -la isə istinad $< h$)*

Məsələn: 100 məqalənin hər birinə 1 istinad $\rightarrow h = 1$
və ya 1 məqaləyə 100 istinad $\rightarrow h = 1$

MDB məkanı

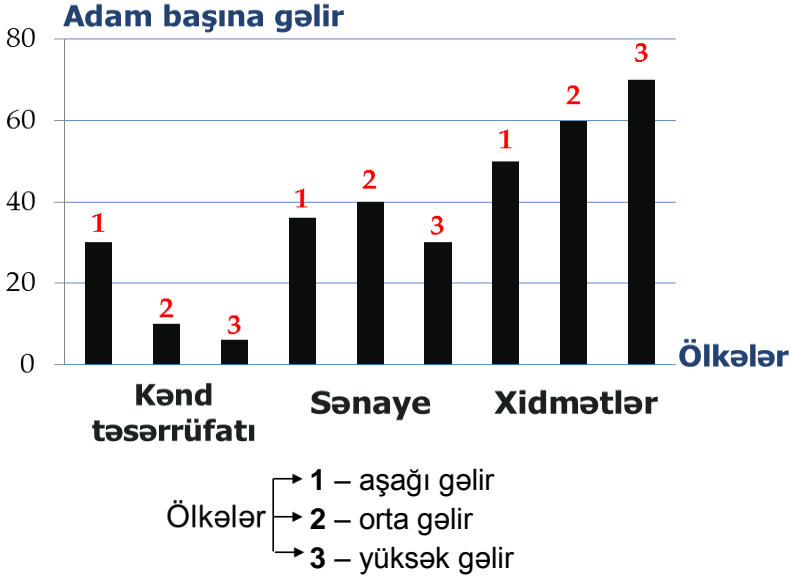
Yer	Ölkə	Say	Bal	% rəq
I (21)	Rusiya	325.00	42,99	0,86
II (43)	Ukrayna	142.00	17,86	0,70
III (60)	Belarusiya	106.00	12,91	0,58
IV (62)	Almaniya	105.00	12,77	0,57
V (82)	Gürcüstan	78.00	9,07	0,42
VI (98)	Moldova	60.00	6,59	0,31
VII (106)	Özbəkistan	53.00	5,63	0,25
VIII (109)	Qazaxıstan	52.00	5,49	0,23
IX (116)	Azərbaycan	45.00	4,53	0,18
X (132)	Qırğızıstan	31.00	2,61	0,06
XI (139)	Tacikistan	23.00	1,51	0,03

Yüksək və orta gəlirli iqtisadiyyatlarda innovasiyaların keyfiyyətinə görə ilk onluq

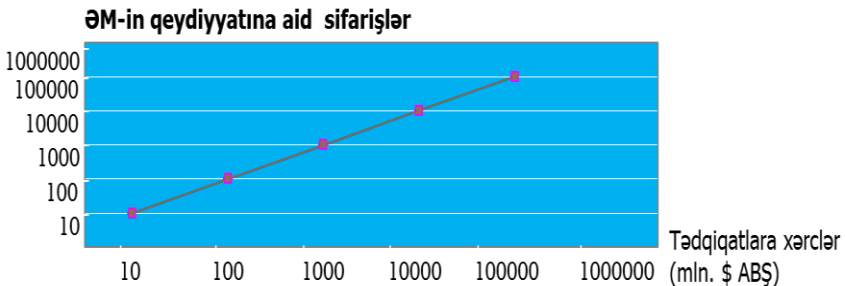
IV hissə. Əqli mülkiyyətin getdikcə artan rolu

1. Müxtəlif ölkələrdə ƏM-in rolu

Mənbə: *Dünya Bankı: Dünya inkişafının tendensiyaları*

2. Tədqiqatlara qoyulan investisiyalar və ƏM qorunması arasındakı asılılıq pozitiv və əhəmiyyətlidir.

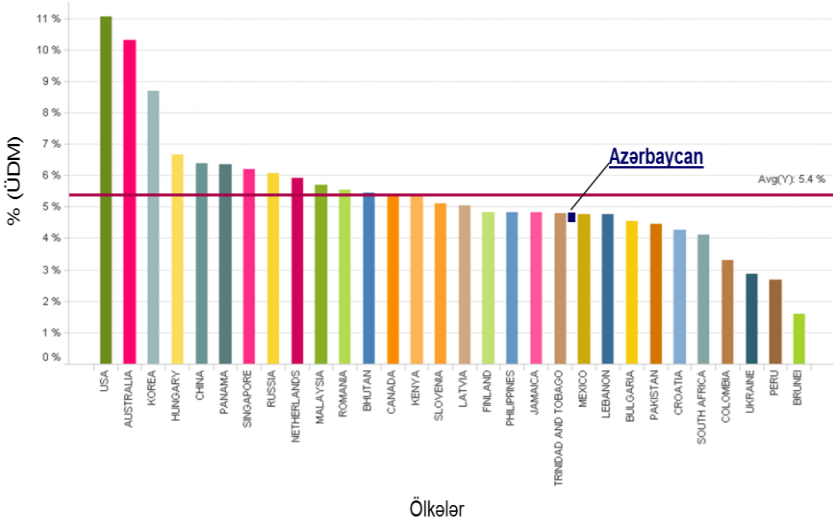

Bir çox ÜƏMT-nin tədqiqatlarında birbaşa xarici investisiyaların (BXİ) cəlb olunmasında ƏM rolu qabarıq göstərilir: “ƏM-in qorunmasında nailiyyətlər, BXİ və idxal arasındakı əlaqələr müsbət və əhəmiyyətlidir” (V.Lesser, Kornel Universiteti), (Hindistan (1990 il), Braziliya (1996)).

İqtisadiyyatın strukturunun köklü-keyfiyyətə dəyişməsinə müəyyən edən innovasiyaların inkişafına xüsusi təkan verən, böhran dövründə belə davamlı inkişaf nümayiş edən kreativ sənaye.

ÜƏMT: “Müəlliflik hüququ + kreativlik = iş yerləri və iqtisadi inkişaf” (yanvar 2012-ci il)

Müəllif-hüquq sənayesinin (kreativ industriya) ÜDM-dəki payı

Mənbə: ÜƏMT, Müəllif Hüquqları Agentliyi

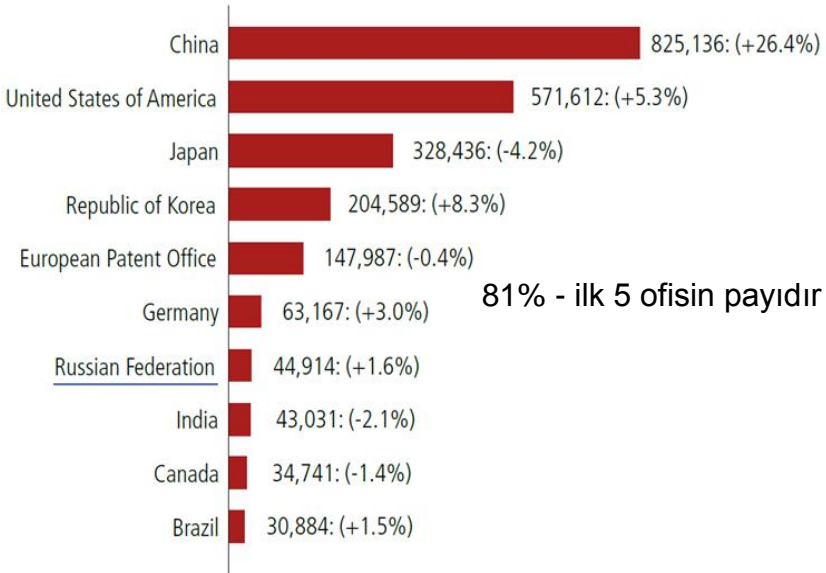
Əqli mülkiyyət: patent sahəsi dünyada

1.

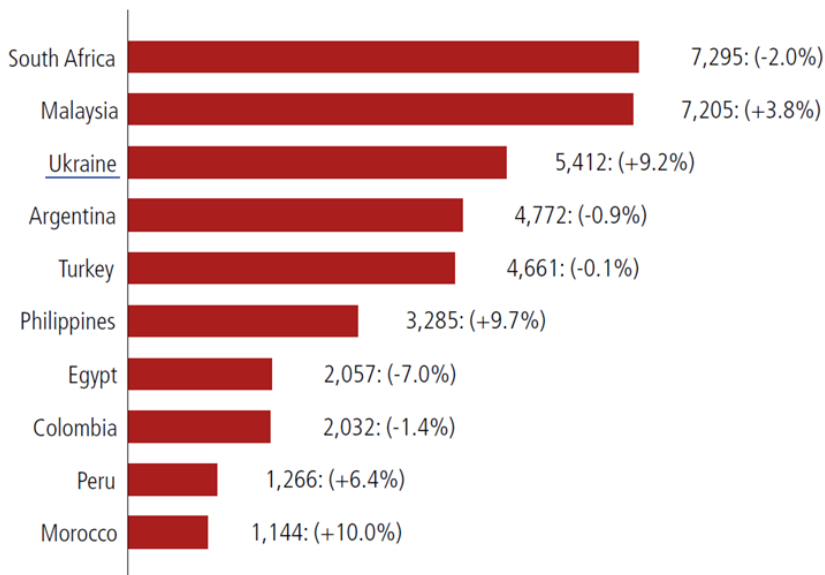
- Dünyada sənaye mülkiyyəti sahəsində qeydiyyatla bağlı sifarişlərin artımı müşahidə olunur: (2013-cü ilin yekunları: patentlər 9%);
- 2,6 mln. patent sifarişləri 2013-cü ildə: 81% 5 patent ofislərindən (Çin, ABŞ, Yaponiya, Koreya, Avropa Patent Ofisi)

(Mənbə: «WIPO in facts and Figures», 2015; «World Intellectual Property Indicators», 2014).

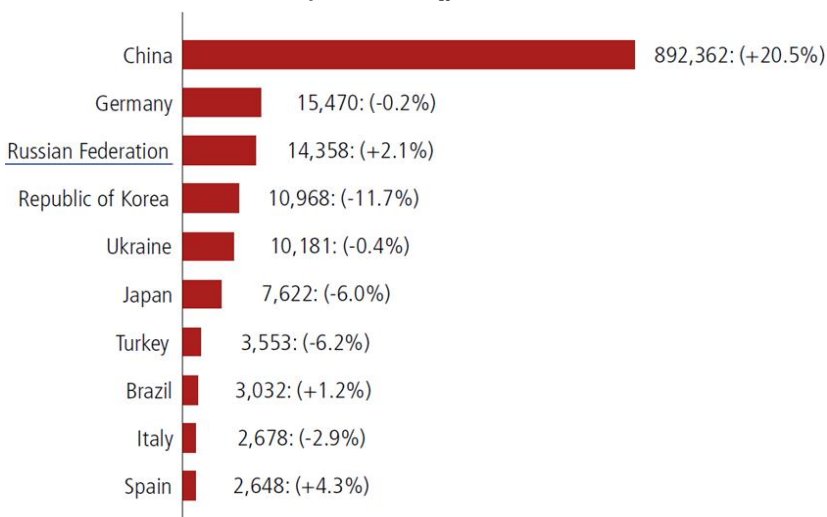
2. Patent sifarişlərinə görə dünyada 2013-cü ilin lider-ofisləri (ilk onluq)

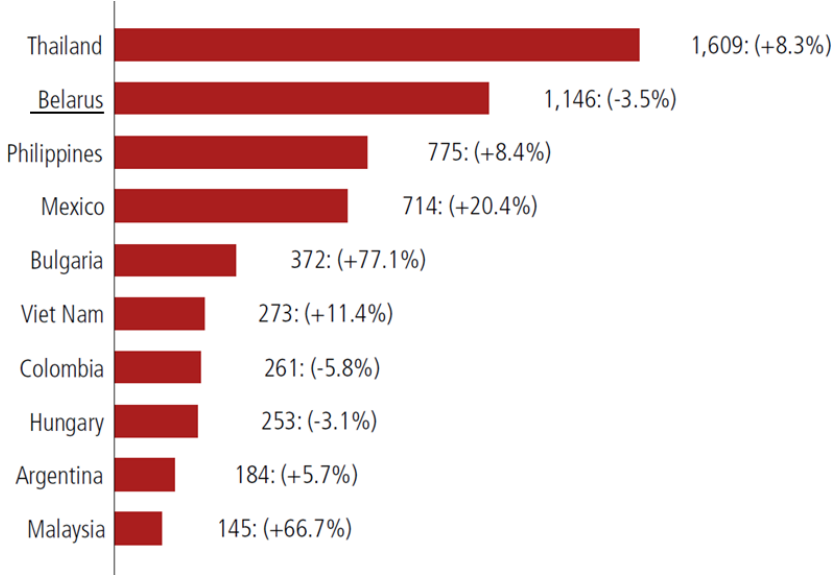
Kiçik və orta gəlirli ölkələrdə vəziyyət

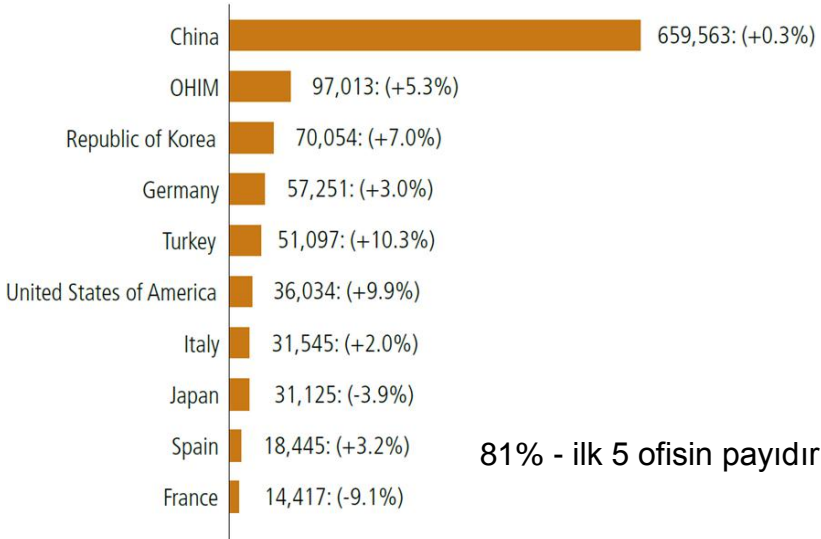
3. Faydalı model sifarişlərinə görə dünyada 2013-cü ilin lider-ofisləri (ilk onluq)

Kiçik və orta gəlirli ölkələrdə vəziyyət

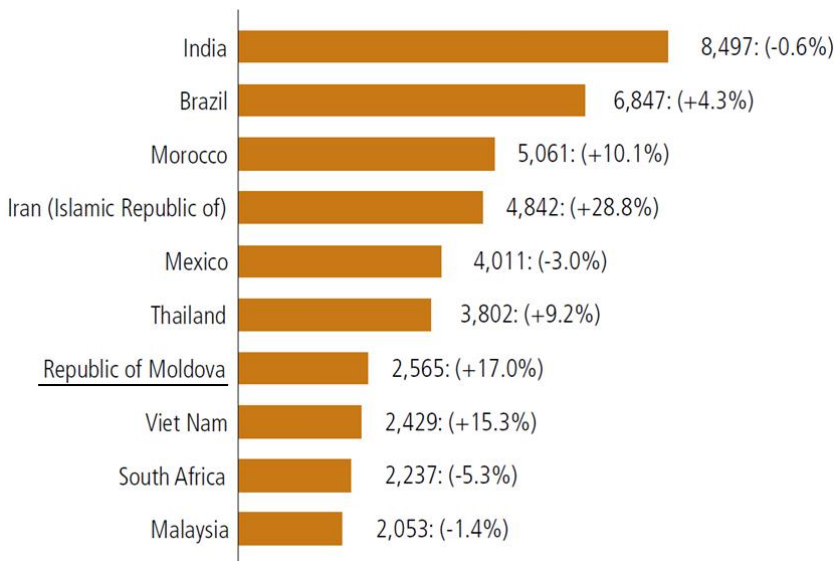

4. Sənaye nümunələri sifarişlərinə görə dünyada 2013-cü ilin lider-ofisləri (ilk onluq)

81% - ilk 5 ofisin payıdır

Kiçik və orta gəlirli ölkələrdə vəziyyət

5. MDB məkanında 2013-cü ildəki vəziyyət

No (Əlifba ilə)	Ölkələr	Patent sifarişləri	Faydalı model	Sənaye nümunələri	Əmtə nişanları
1	Azərbaycan	156	11	1058	14822
2	Ermənistan	131	41	977	10698
3	Belarusiya	1034	1146	617	35195
4	Gürcüstan	333	64	1170	11089
5	Qazaxıstan	2202	212	357	26296
6	Qırğızıstan	114	9	885	8552
7	Moldova	96	213	2565	13581

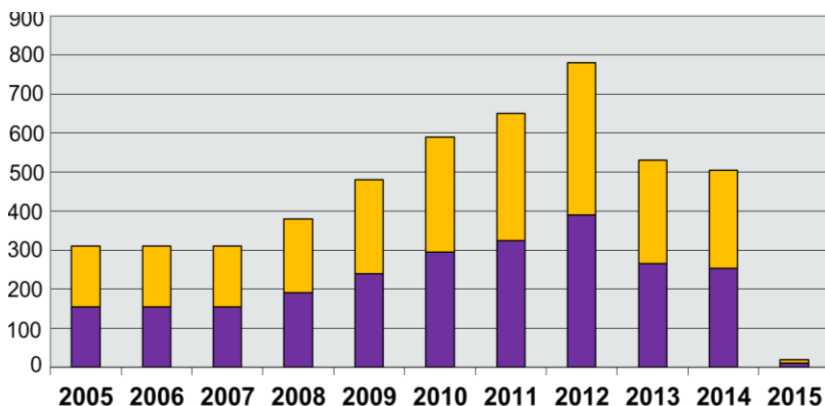
8	Rusiya	44914	14358	6935	237055
9	Tacikistan	4	-	1728	9476
10	Türkmənistan	-	-	-	6237
11	Ukrayna	5412	10181	11960	67053
12	Özbəkistan	557	173	2.429	13246

6. MDB məkanında 2013-cü ildəki vəziyyət

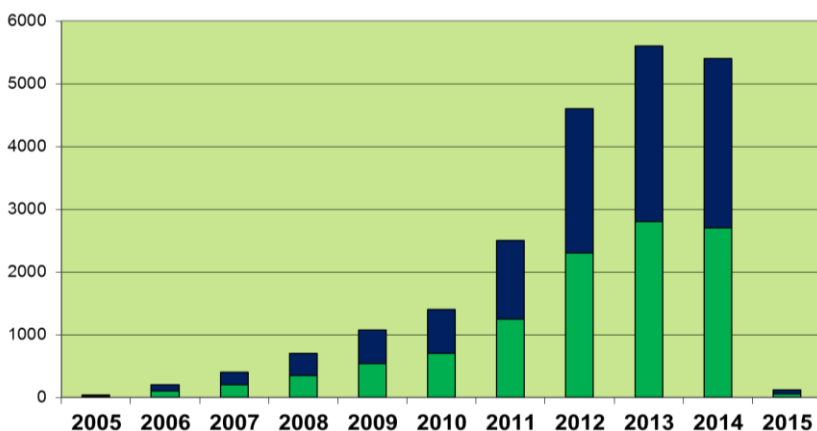
Ölkələr	PCT sifarişləri	Yer	Avrasiya sifarişləri	Yer
Rusiya	1054	1	353	1
Azərbaycan	4	8	33	4
Qazaxıstan	22	3	62	3
Ermənistan	6	6	-	-
Belarusiya	16	4	95	2
Moldova	2	-	-	-
Gürcüstan	11	5	-	-
Özbəkistan	5	7	-	-
Ukrayna	158	2	-	-
Qırğızıstan	-	9-10	-	-
Türkmənistan	-	9-11	-	-
Tacikistan	-	9-11	-	-

Əqli mülkiyyət: müəllif-hüquq sahəsi

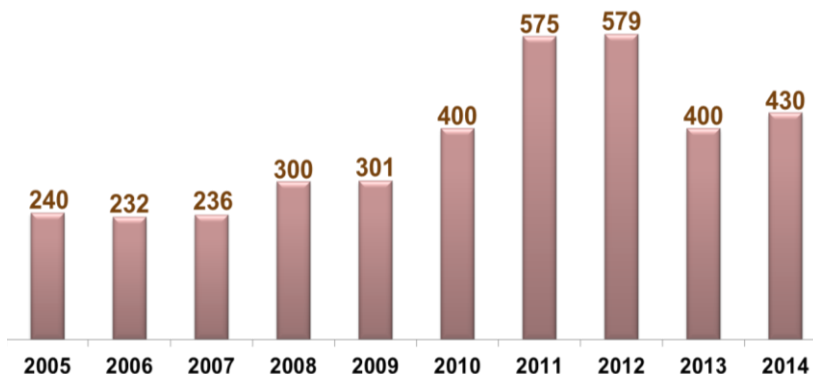
1. Dünyada təxminən 150 min elmi jurnallarda 12 min (10%) Thomson Reuters sırasındadır və adətən həmin jurnalların yüksək «İmpact-Factor»u (elmi əhəmiyyəti) mövcuddur.
2. Son 10 ildə Azərbaycan alimlərinin Thomson Reuters sistemi jurnallarındakı dərc olunma.

Son 10 ildə Azərbaycan alimlərinin Thomson Reuters sistemi jurnallarında dərc olunmaqla bağlı istinadlar

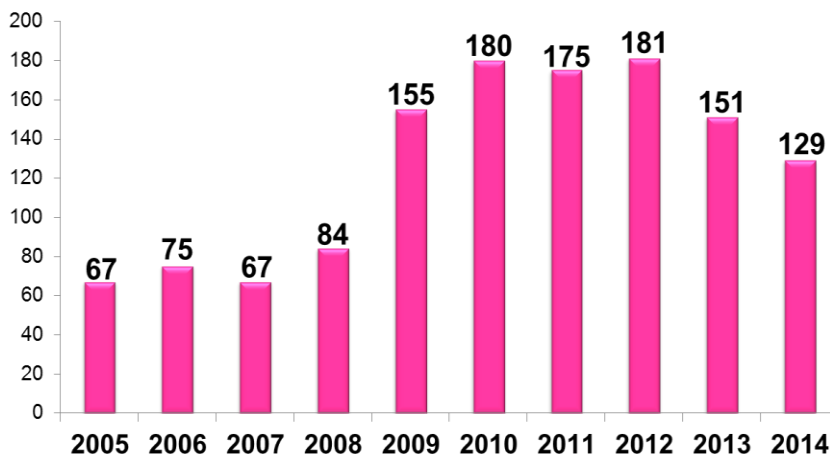

3. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının hər il dərc olunan məqalələrinin sayı (3646)

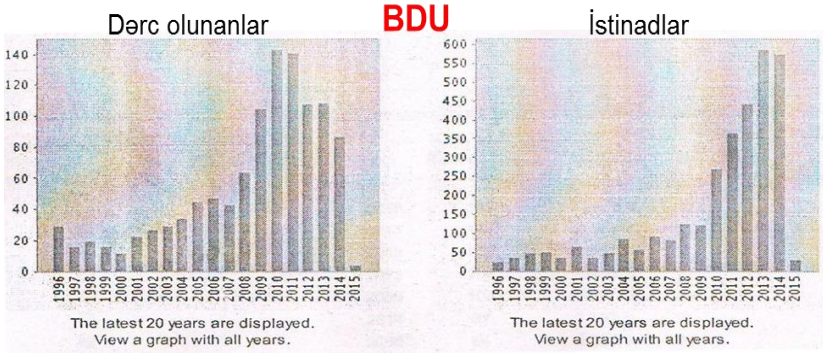
Son 10 ildə dərc olunan məqalələrdən 382-si Cənubi Azərbaycan adreslidir.

4. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin hər il dərc olunan məqalələrinin sayı (1221)

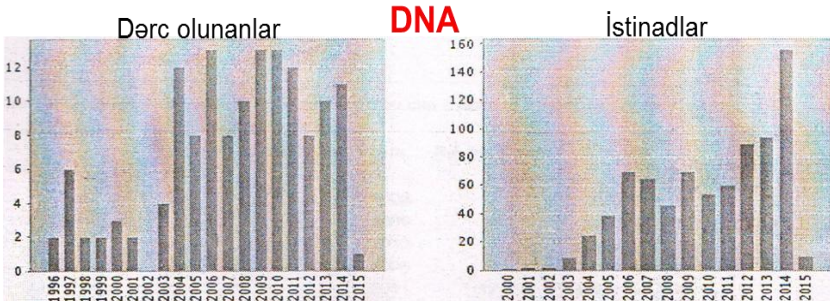

Son 10 ildə dərc olunan məqalələrdən 382-si Cənubi Azərbaycan adreslidir.

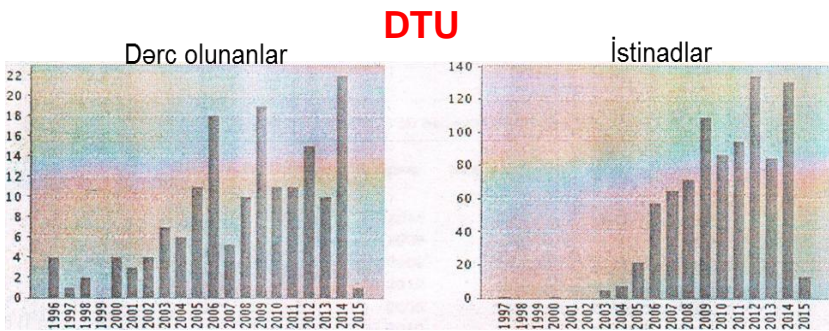
5. 3 aparıcı ali məktəblərdəki son 20 ildəki vəziyyət

- 2010-2014-cü illərdə dərc olunanların sayı 56 ədəd azalıb: 143 → 87
- İstiqamətlər:
 - riyaziyyat
 - multidissiplinar
 - fiziki kimya
 - kimya
 - fizika
 - biologiya

- 11 məqalə 2014-cü ildə
- İstiqamətlər:
 - fiziki kimya
 - kompüter elmləri
 - termodinamika
 - avtomatlaşdırma

- 22 məqalə 2014-cü ildə
- İstiqamətlər:
 - fiziki kimya
 - mexanika
 - termodinamika

V hissə.

Əqli mülkiyyətin keçmişi, bu günü və sabahı

1. ƏM-in keçmişinin və dəyişməz məqsədləri

- ❖ ƏM (müstəsna hüquqlar vasitəsilə) biliklərin və informasiyanın sərbəst istifadəsinə siyasi məhdudiyət yaradır: xərclərin kompensasiyası, yaradıcıların həvəsləndirilməsi investisiyalar üçün iqtisadi stimül və ideyanın tətbiqinə qədərki yolunun təhlükəsizliyinin təmin edilməsi;
- ❖ ƏM-in etik əsasları («İnsan haqqları haqqında» Konvensiyanın 27.2. maddəsi);
- ❖ ƏM-in bazarda haqsız rəqabətə qarşı çıxması və bazar intizama dəstək verməsi.

2. ƏM-də bu günün dəyişiklikləri və tendensiyalar

- İnternetin əhatə dairəsinin genişlənməsi və ƏM obyektlərinin (xüsusən müəlliflik hüququ ilə qorunanların) qlobal şəbəkəyə miqrasiyası və kontentə çevrilməsi («İnternet for Things», «Bulud hesablamaları», Facebook, Twitter və s.);
- Əlçatımlığın, sosial və istehlacı istifadənin xeyrinə dəyişən texnoloji üstünlük, presenti olmayan ƏMH pozulması, qlobal şəbəkədə hüquq sahibləri və istifadəçilər, hüquq sahibləri və internet-provayderləri arasındakı münaqişələr.

Bununla yanaşı

- ✓ Maddilikdən qeyri-maddiliyə iqtisadi keçid (20% maddi, 80% qeyri-maddi aktivlər);
- ✓ Bilik və texnologiyaların Qərbdən Şərqə geosiyasi keçidi (bilik yaradan tədqiqatlara investisiyaların payı Asiyada 1999-cu ildə - 24%, 2009-cu ildə - 32% və getdikcə artır);

- ✓ ƏM-in rəsmi dairələrdən (hökumət strukturlardan) qeyri-dövlət subyektlərinə siyasi keçidi (SOPA, PİPA, ACTA – qanun layihələrinin qəbul edilməməsi);
- ✓ ƏM-in dünyada bugünkü fəaliyyət konteksti onun yarandığı vaxtdan prinsipial olaraq fərqlənir, həm iqtisadiyyatda, həm cəmiyyətdə ƏM-in yerinin dəyişməsi onu biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın dominantına, rəqəmsal cəmiyyətin vacib alətini və mədəni irsin təhlükəsizliyinin təminatçısı olması, eyni dərəcədə ƏM-ə və onun roluna olan münasibətdə bizim düşüncə tərzimizin dəyişməsinə tələb edir.
- ✓ **Bununla bağlı işbirliyimizi gücləndirmək məqsədi ilə bir neçə təklif irəli sürmək istərdim:**
 - EA ilə birgə əməkdaşlıqda «ƏM və müəlliflik hüququ nədir?» mövzusunda silsilə tədbirlərin keçirilməsi;
 - Agentliyin nəzdindəki ƏMH Təminatı Mərkəzində ƏM üzrə biliklərin təkmilləşdirilməsi və sertifikatlaşması;
 - EA çərçivəsində yaradılmış əsərlərin, hesabatların və s. MHA-də qeydiyyatdan keçirilməsi.
- 3. ƏM-in idarəçiliyində gözlənilən dəyişikliklər**
 - İnternet mədəniyyəti o dərəcədə artacaq ki, onun platformalarının ƏM-ə aid davranışa təsiri heç də hüquqdan az olmayacaq.
 - ƏM obyektlərindən leqal, qanuni istifadə qeyri-leqal istifadəyə qədər asan olmalıdır.
 - ƏM-ə (müəlliflik hüququna) yeni yanaşma istifadəni qadağan edən funksiyanın sərbəst istifadə funksiyası ilə (qonorar ödəməklə) əvəzləməlidir.
 - Rəqəmsal dövrün yaratdığı fayl-kontent həm əsas məhsul, həm də rəqəmsal iqtisadiyyatın mənbəyi-

- nə çevrilir, eynilə rəqəmsal fayl kimi – bu həm texnologiyadır, həm də istehsal yeri
- Çağırışlara ƏM-in idarə olunmasında adekvat cavab: hüquq, infrastruktur, mədəniyyətdə dəyişikliklər, institusional əməkdaşlıq və yeni biznes-model-ləri əsasında birləşməsindən ibarət olacaq.
 - «Müəllif hüququnun məqsədi – biznesin korporativ maraqlarının həvəsləndirilməsində deyil, mədəni dinamizmə yardım etməkdədir» (F.Qarri).